

Številka: 0612-180/2012/8

Datum: 2.12.2013

ZADEVA: Poročilo o uporabi pooblastil za posredovanje osebnih podatkov uporabnikov spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve

I. Uvod – opis postopka

Informacijski pooblaščenec (v nadaljevanju Pooblaščenec) je prejel prijavo, ki se nanaša na uporabo pooblastil policije v zvezi s pridobivanjem podatkov o uporabnikih **spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve**. Kot je razvidno iz prijave naj bi iz Sektorja kriminalistične policije PU Celje podatke o uporabnikih spletnega foruma od upravljavca spletnega foruma zahtevali na podlagi določb 148. in 149. člena Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 32/12 – UPB8, v nadaljevanju ZKP).

Glede na to, da je iz navedenega izhajal sum, da so bili osebni podatki o uporabnikih spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve (poenostavljeno povedano gre za spletne strani, kot so spletni forumi, spletne strani medijev ipd.) v neznanem številu primerov pridobljeni brez ustrezne pravne podlage, je državni nadzornik za varstvo osebnih podatkov (v nadaljevanju državni nadzornik) na podlagi drugega odstavka 29. člena Zakona o inšpekcijskem nadzoru (Uradni list RS, št. 43/07 - UPB1, v nadaljevanju ZIN), v povezavi s 50., 51. in 53. členom Zakona o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS, št. 94/07-UPB1, v nadaljevanju ZVOP-1) najprej za PU Celje, nato pa še za vse ostale PU od policije zahteval **pisno pojasnilo in izjavo**, iz katere naj bi bilo razvidno predvsem sledeče:

1. Podatki o tem, kolikokrat in od katerih upravljavcev spletnih forumov je policija v letu 2012 zahtevala osebne podatke o uporabnikih na podlagi določb ZKP ali določb Zakona o elektronskem poslovanju na trgu (Uradni list RS, št. 96/2009; ZEPT)? Priložite kopije zahtev in kopije odgovorov, ki ste jih na te zahteve prejeli. Iz kopij mora biti razvidno, kdo je zahteval podatke, na kakšni pravni podlagi, kdaj so bili zahtevani, od koga so bili zahtevani ter kdaj in kateri podatki so bili na ta način pridobljeni.
2. Pojasnilo o tem, zakaj za pridobitev osebnih podatkov s strani upravljavcev spletnih forumov kot ponudnikov storitev informacijske družbe in ne operaterjev elektronskega komunikacijskega omrežja, uporabljate določbe ZKP in ne določb ZEPT (8. člen)?

Državni nadzornik je prejel zahtevane podatke, izločil zahteve, ki so se nanašale na operaterje elektronskih komunikacij in ne na ponudnike storitev informacijske družbe, in jih analiziral.

II. Ugotovitve

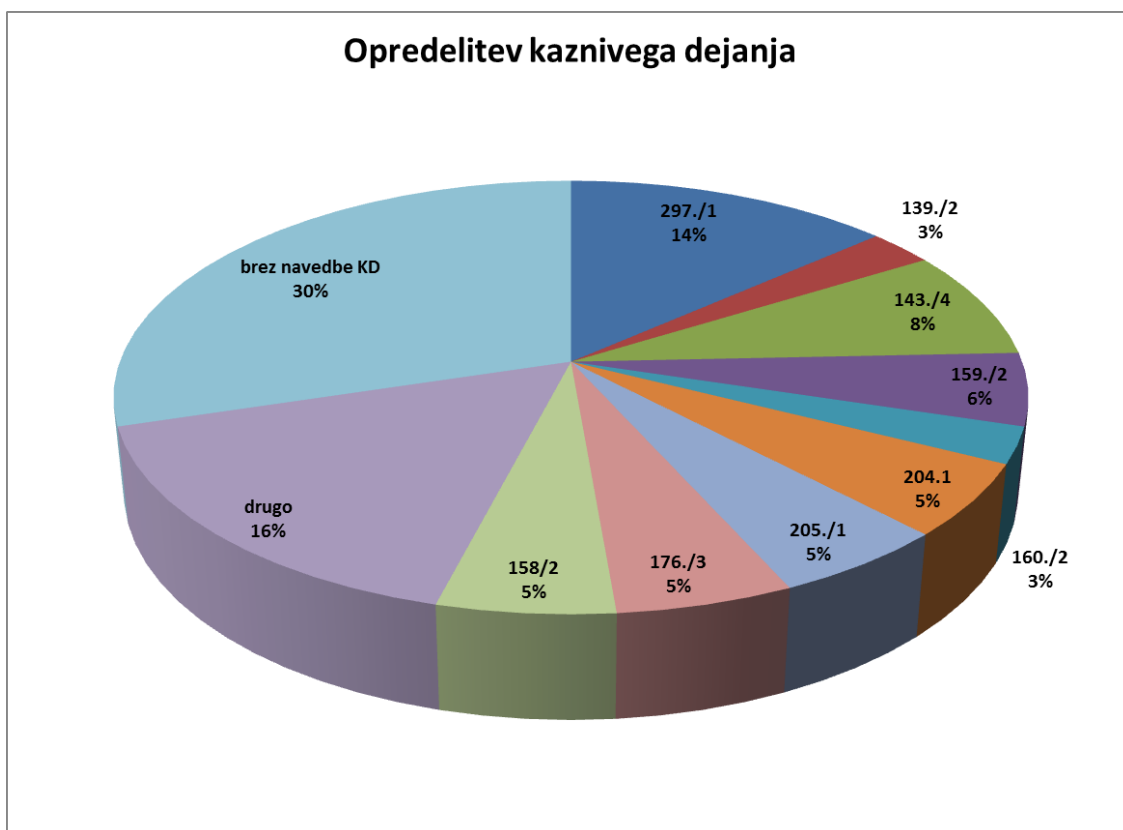
Državni nadzornik je analiziral podatke, ki jih je prejel s strani policije in na podlagi teh podatkov ugotavlja naslednje.

1. V letu 2012 je policija **od ponudnikov storitev informacijske družbe¹ 35-krat zahtevala podatke o uporabnikih spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve.**

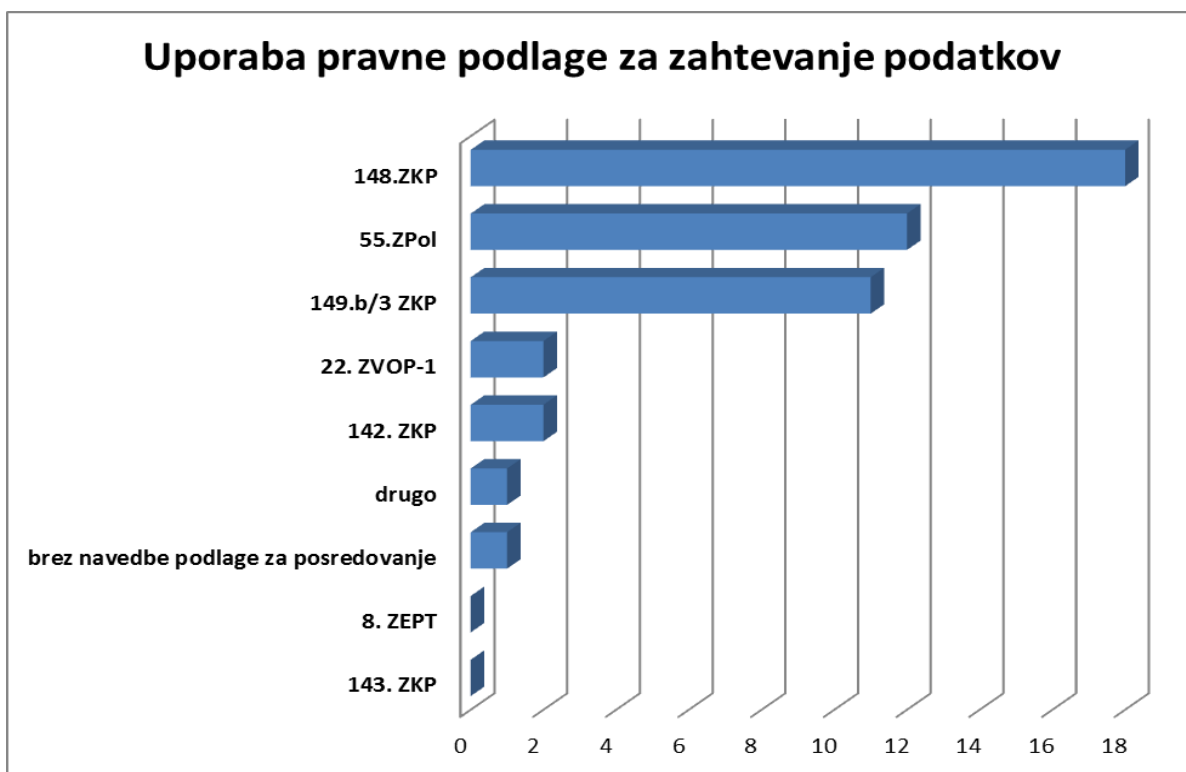
---

¹ Poleg tega pa še dvakrat od operaterjev javnih komunikacijskih storitev in enkrat od Ministrstva za javno upravo; skupaj 38-krat.

2. Policija bi morala kot vsak drug uporabnik osebnih podatkov v zahtevku za posredovanje podatkov navesti toliko podatkov, da se lahko upravljavec prepriča o obstoju pravnega temelja in potrebnosti zahtevanih informacij. Torej mora zahteva vsebovati vsaj pravno kvalifikacijo obravnavanega kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. **Policija v 30 % pisnih zahtevkov ni kvalificirala obravnavanega kaznivega dejanja.**
3. Deleži preiskovanih kaznivih dejanj, zaradi katerih so bili na ponudnike storitev informacijske družbe poslane pisne zahteve policije, so naslednji (številčna oznaka člena Kazenskega zakonika):

4. V 18 primerih oz. v **51 % odstotkih** vseh primerov je bila kot pravna podlaga za zahtevanje podatkov naveden **148. člen ZKP**, v 12 primerih **55. člen Zakon o policiji - ZPol** (34 %) in v 11. primerih **3. odstavek 149.b člena ZKP**(31 %)².
5. Poleg navedenih se je policija v pisnih zahtevkih sklicevala še na naslednje pravne podlage:
22. člen ZVOP-1,
  142. člen ZKP,
  143. člen ZKP,
  9. ali 10. člen ZVOP-1.

6. Policija se v prvi zahtevi do ponudnika storitev **niti v enem zahtevku ni sklicevala na določbe 8. člena ZEPT**, ki določa:

Ponudniki storitev morajo vsem pristojnim organom na njihovo zahtevo najkasneje v roku treh dni od njenega prejema sporočiti podatke, na podlagi katerih je mogoče identificirati prejemnike njihove storitve (ime in priimek, naslov, firma, elektronski naslov). Navedene podatke morajo ponudniki storitev sporočiti **zaradi odkrivanja in preprečevanja kaznivih dejanj na podlagi odredbe sodišča**, brez odredbe sodišča pa, če tako določa področni zakon.

7. V **4 primerih (11 %)** je bila **glede na pridobljene podatke**³ ponudnikom storitev informacijske družbe (in sicer podjetjem Google Inc., Facebook Ireland Ltd., Studioefekt Dejan Razlag s.p. ter Domenca d.o.o.) na predlog policije izdana odredba sodišča.
8. Nabor podatkov, s katerimi je razpolagala policija, nabor *zahtevanih* podatkov in nabor *prejetih* podatkov je razviden iz Priloge 1.

² Opomba: v posameznem pisnem zahtevku je bilo lahko navedenih tudi več pravnih podlag.

³ Število se nanaša na zahteve in podatke, ki so bili posredovani državnemu nadzorniku za varstvo osebnih podatkov.

9. Ponudniki storitev informacijske družbe so v **23 primerih (66 %)** podatke o uporabnikih posredovali **brez sodne odredbe** na pisno zahtevo policije, v **2 primerih (6%) po odredbi sodišča**, v 7 primerih podatkov niso dostavili (oziroma iz pridobljene dokumentacije ni razvidno, da bi bili podatki dostavljeni).
10. Policija je v večini primerov zahtevala podatke o uporabniku IP naslova. V nekaterih primerih je šlo za IP naslove **ob konkretni objavi**, v nekaterih za **IP naslove ob registraciji uporabnika**.
11. V obravnavanih zadevah je bilo ugotovljeno tudi naslednje:
  - v enem primeru je policija s pisno zahtevo od ponudnika storitve informacijske družbe **zahtevala umik fotografije⁴**;
  - v enem primeru je policija s pisno zahtevo zahtevala podatke o **vseh uporabnikih domene** ****.si za obdobje 1.2. do 20.4. 2012;
  - v enem primeru je policija s pisno zahtevo zahtevala **vsebinsko SMS sporočil**, telefonske številke prejemnikov, število poslanih SMS sporočil, druge podatke.
12. Odgovora na 2. točko poziva, zakaj policija za pridobitev osebnih podatkov s strani upravljavcev spletnih forumov kot *ponudnikov storitev informacijske družbe* in ne *operaterjev elektronskega komunikacijskega omrežja*, uporablja določbe ZKP in ne določb ZEPT (8. člen), državni nadzornik ni prejel.

III. O pravnih podlagah za posredovanje osebnih podatkov uporabnikov spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve

Upravljalci spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve, se pogosto znajdejo v situaciji, ko različne stranke od njih zahtevajo podatke o identiteti posameznikov, ki na njihovi spletni strani objavljajo prispevke, vsebine, komentarje. Policija oziroma drugi vlagatelji zahtevkov za posredovanje IP številke ali naslovov e-pošte bi namreč po pridobitvi podatkov o IP naslovu ali naslovu e-pošte v naslednjem koraku s pomočjo teh podatkov od ponudnikov dostopa do interneta oziroma ponudnikov e-pošte zahtevali podatke, ki bi omogočili identifikacijo osebe, ki stoji za določeno objavo na spletni strani in proti tej osebi sprožili postopke.

V nadaljevanju kratko pojasnjujemo pogoje iz pravnih podlag, ki jih policija navaja v zahtevkih za posredovanje podatkov, da te lahko predstavljajo zakonito pravno podlago za obdelavo (posredovanje) osebnih podatkov iz 9. člena ZVOP-1.

142. člen ZKP

ZKP v prej navedeni določbi določa, da morajo vsi državni organi sodiščem in drugim organom, ki sodelujejo v kazenskem postopku, dajati potrebno pomoč, zlasti če gre za odkrivanje kaznivih dejanj ali za izsleditev storilcev. Na podlagi navedene določbe so torej vsi državni organi, in samo ti, sodiščem in organom pregona ter odkrivanja kaznivih dejanj nuditi potrebno pomoč. Ne da bi se spuščali v razlago norme, torej ali »nuditi pomoč« obsega tudi posredovanje podatkov na način, kot to zahteva 38. člen Ustave Republike Slovenije in s to določbo povezana 2. (načelo zakonitosti) in 8. člen ZVOP-1, se lahko ugotovi, da **upravljalci spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve v nobenem od pregledanih primerov niso državni organi⁵**. Policija se torej ne more sklicevati na določbo 142. člena ZKP v razmerju do njih.

⁴ Ponudnik storitve informacijske družbe je fotografijo na zahtevo policije tudi umaknil.

⁵ Izjema je Ministrstvo za javno upravo, ki je prejelo pisni zahtevek policije, v katerem se ta sklicuje na 4. odstavek 143. člena ZKP.

143. člen ZKP

Prvi odstavek 143. člena ZKP določa, da mora upravljavec osebnih podatkov sodišču na zahtevo brezplačno posredovati podatke iz zbirke osebnih podatkov tudi brez osebne privolitve posameznika, na katerega se podatki nanašajo, če sodišče navede, da podatke potrebuje za izvedbo kazenskega postopka.

Navedena določba se nanaša na zahteve sodišča in ne more biti uporabljena kot pravna podlaga samostojno s strani policije.

148. člen ZKP

Prvi odstavek 148. člena ZKP določa, da če so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, mora policija ukreniti potrebno, da se izsledi storilec kaznivega dejanja, da se storilec ali udeleženec ne skrrije ali ne pobegne, da se odkrijejo in zavarujejo sledovi kaznivega dejanja in predmeti, ki utegnejo biti dokaz in da se zberejo vsa obvestila, ki bi utegnila biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega postopka.

Drugi odstavek 148. člena ZKP določa naslednje: da bi izvršila naloge iz prejšnjega odstavka, sme policija zahtevati potrebna obvestila od oseb; opraviti potreben pregled prevoznih sredstev, potnikov in prtljage; za nujno potreben čas omejiti gibanje na določenem prostoru; ukreniti, kar je potrebno v zvezi z ugotavljanjem istovetnosti oseb in predmetov; razpisati iskanje osebe in stvari, ki se iščejo; v navzočnosti odgovorne osebe opraviti pregled določenih objektov in prostorov podjetij in drugih pravnih oseb in pregledati določeno njihovo dokumentacijo ter ukreniti in storiti drugo, kar je potrebno. O dejstvih in okoliščinah, ki se ugotovijo pri posameznih dejanjih in utegnejo biti pomembne za kazenski postopek, in o predmetih, ki so bili najdeni ali zaseženi, se napravi zapisnik ali uradni zaznamek.

Določbe 148. člena ZKP moramo tolmačiti v smeri dolžnega ravnanja policije v smislu aktivnosti, ki naj bi jih policija morala izvajati v okviru *skrbne in vestne obravnave dejanj, ki jih preiskuje*, ne gre pa omenjene določbe tolmačiti na način, da ta določba daje pooblastila policiji za vlaganje zahtev po posredovanju osebnih podatkov s strani različnih upravljavcev zbirk osebnih podatkov. Pooblastila policije v zvezi s pridobivanjem osebnih podatkov opredeljujejo druge določbe ZKP (npr. 149. člen in 55. člen Zakona o policiji), o katerih je podano mnenje v nadaljevanju. Preširoko tolmačenje 148. člena ZKP bi namreč policiji omogočalo zelo široka pooblastila, policija pa za pridobivanje osebnih podatkov tako rekoč **ne bi potrebovala drugih pravnih podlag**.

Podobno stališče je izrazilo tudi Vrhovno sodišče RS, ki je v načelnem pravnem mnenju⁶ menilo, da za pridobitev prometnih podatkov policija potrebuje sodno odredbo: »[N]e glede, ali sporne podatke štejemo kot podatke, za katere je zagotovljeno varstvo pisem in drugih občil v širšem pomenu besede, ali kot podatke, s katerimi se posega v človekovo zasebnost, teh podatkov organi za notranje zadeve ne morejo zahtevati od pošte zgolj na podlagi pooblastila iz drugega odstavka 148. člena ZKP, temveč le na podlagi odločbe sodišča.«

148. člen ZKP policiji ne daje pravne podlage za pridobivanje podatkov o uporabnikih spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve.

---

⁶ Mnenje z občne seje Vrhovnega sodišča z dne 18. in 19.6.1996, glej Komentar Ustave Republike Slovenije: Dopolnitev komentarja-A. Avtorji Matej Avbelj et al. urednik Lovro Šturm. Ljubljana: Fakulteta za državne in evropske študije 2011, str. 532.

1. odstavek 149. b člena ZKP

Prvi odstavek 149. b člena ZKP določa, da če so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno, da se izvršuje ali da se pripravlja oziroma organizira kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti in je za odkritje tega kaznivega dejanja ali storilca potrebno pridobiti podatke o prometu v elektronskem komunikacijskem omrežju, lahko preiskovalni sodnik na obrazložen predlog državnega tožilca odredi operaterju elektronskega komunikacijskega omrežja, da mu sporoči podatke o udeležencih, okoliščinah in dejstvih elektronskega komunikacijskega prometa, kot so: številka ali druga oblika identifikacije uporabnikov elektronskih komunikacijskih storitev, vrsta, datum, čas in trajanje klica oziroma druge elektronske komunikacijske storitve, količina prenešenih podatkov in kraj, iz katerega je bila elektronska komunikacijska storitev opravljena.

Drugi odstavek 149. b člena ZKP pa še določa, da morata biti predlog in odredba pisna in morata vsebovati podatke, ki omogočajo identifikacijo komunikacijskega sredstva za elektronski komunikacijski promet, utemeljitev razlogov, časovno obdobje, za katerega se podatki zahtevajo, ter ostale pomembne okoliščine, ki narekujejo uporabo ukrepa.

Prvi odstavek 149. b člena ZKP omenja pridobivanje podatkov o prometu v elektronskem komunikacijskem omrežju s strani operaterjev elektronskega komunikacijskega omrežja, med katere pa ponudniki spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve, kot ponudniki storitev informacijske družbe praviloma - glede na določbe Zakona o elektronskih komunikacijah (Ur.l. RS, št. 13/2007-UPB1, 102/2007-ZDRad, 110/2009-ZEKom-B; v nadaljevanju ZEKom) - ne sodijo. Glede na navedeno **določb 149.b člena ZKP ni mogoče uporabljati za dostop do podatkov, ki jih hranijo ali drugače obdelujejo ponudniki storitev informacijske družbe**. Pravno podlago za pridobivanje teh podatkov namreč daje **4. odstavek 8. člena ZEPT**, ki določa, da morajo ponudniki storitev vsem pristojnim organom na njihovo zahtevo najkasneje v roku treh dni od njenega prejema sporočiti **podatke, na podlagi katerih je mogoče identificirati prejemnike njihove storitve (ime in priimek, naslov, firma, elektronski naslov)**. Navedene podatke morajo ponudniki storitev sporočiti zaradi odkrivanja in preprečevanja kaznivih dejanj **na podlagi odredbe sodišča**, brez odredbe sodišča pa, če tako določa področni zakon.

3. odstavek 149. b člena ZKP

3. odstavek 149. b člena ZKP določa, da če so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno, oziroma da se pripravlja kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti in je za odkritje tega kaznivega dejanja ali storilca potrebno pridobiti *podatke o lastniku ali uporabniku določenega komunikacijskega sredstva za elektronski komunikacijski promet*, ki niso objavljeni v naročniških imenikih in o času, v katerem je tako sredstvo bilo oziroma je v uporabi, lahko policija od operaterja elektronskega komunikacijskega omrežja zahteva, da ji na njeno pisno zahtevo, tudi brez privolitve posameznika, na katerega se ti podatki nanašajo, sporoči te podatke.

149.b člen ZKP se nanaša na operaterje elektronskih komunikacij (npr. Telekom, Amis, Simobil) in ne na ponudnike storitev informacijske družbe. Upravljalci spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve, sodijo med ponudnike storitev informacijske družbe, zato na podlagi pisne zahteve policije po 3. odstavku 149.b člena ZKP niso dolžni posredovati osebnih podatkov, ki se nanašajo na konkretne objave, ne podatkov, ki so jih zabeležili ob registraciji uporabnika, saj v obeh primerih uporabnik, ki ne razkriva svoje identitete, upravičeno pričakuje zasebnost (prometnih podatkov kot sestavnega dela komunikacije) in predvideva, da bo poseg vanjo možen le v skladu z ustavnimi omejitvami. Poseg v komunikacijsko zasebnost brez sodne odredbe tako na podlagi 3. odstavka 149. b člena ZKP ni mogoč; pristojni organi lahko zaradi odkrivanja in preprečevanja kaznivih dejanj na podlagi odredbe sodišča te podatke pridobijo na podlagi 4. odstavka 8. člena ZEPT.

Zakon o policiji⁷ (Ur.l. RS št. 66/2009-UPB7, 22/2010, 26/2011 Odl.US: U-I-271/08-19, 58/2011-ZDT-1; ZPol)

55. člen ZPol določa, da če policisti zaradi opravljanja določenih nalog zbirajo osebne in druge podatke o osebah iz že obstoječih zbirk podatkov, so organi, organizacije in drugi subjekti, ki na podlagi zakona in v okviru svoje dejavnosti ali v zvezi z njo vodijo zbirke podatkov, dolžni na podlagi zahteve brezplačno posredovati policistom zahtevane osebne in druge podatke. Minister lahko odloči, da smejo v primeru iz prejšnjega odstavka organi, organizacije in drugi subjekti seznaniti osebe, na katere se podatki nanašajo, s posredovanjem podatkov šele po določenem roku, ki pa ne sme biti daljši od petih let. Določba prejšnjega odstavka velja tudi za seznanitev osebe s seznamom subjektov, ki so jim bili v določenem obdobju posredovani osebni in drugi podatki.

55. člen ZPol, podobno tudi 35. člen ZPol, ne izpolnjujeta pogoja iz 2. odstavka 37. člena Ustave RS glede sodne odredbe kot pogoja za poseg v komunikacijsko zasebnost posameznika, zato ne predstavljata ustreznega pravnega temelja za razkritje podatkov o uporabnikih spletnih strani z vsebino, ki jo posredujejo prejemniki storitve, ki se niso javno identificirali, in sicer tako podatkov o registraciji uporabnika, kot podatkov o objavah uporabnika.

IV. Ocena stanja

Pogoje za pridobitev podatkov o uporabnikih s strani ponudnikov storitev informacijske družbe določa 8. člen ZEPT, ki v tretjem in četrtem odstavku določa, da:

(3) Ponudnik storitev ni dolžan nadzirati ali hraniti podatkov, ki jih pošilja ali hrani, ali dejavno raziskovati okoliščin, nakazujočih na protipravnost podatkov, ki jih zagotavlja prejemnik storitve.

*(4) Ponudniki storitev morajo vsem pristojnim organom na njihovo zahtevo najkasneje v roku treh dni od njenega prejema sporočiti podatke, na podlagi katerih je mogoče identificirati prejemnike njihove storitve (ime in priimek, naslov, firma, elektronski naslov). Navedene podatke morajo ponudniki storitev sporočiti zaradi odkrivanja in preprečevanja kaznivih dejanj **na podlagi odredbe sodišča**, brez odredbe sodišča pa, če tako določa področni zakon.*

Na podlagi izvedene analize je moč sprejeti naslednje zaključke:

1. Policija očitno ne pozna ali ignorira določbe ZEPT, saj se **niti v eni zahtevi v letu 2012 ni sklicevala na omenjene določbe ZEPT**, temveč se sklicuje na neustrezne določbe Zakona o kazenskem postopku, Zakona o policiji ali celo Zakona o varstvu osebnih podatkov, v nekaterih primerih pa celo ni navedla nobene pravne podlage.
2. Prav tako je očitno, da gre za nepoznavanja razlike med **operaterji** (ponudniki javno dostopnih komunikacijskih omrežij in storitev), katerih delovanje primarno ureja **ZEKom**, in **upravljavci spletnih strani** (ponudniki storitev informacijske družbe), katerih delovanje primarno ureja **ZEPT**.
3. Določb ZEPT očitno tudi **ponudniki storitev informacijske družbe** ne poznajo, saj v veliki večini primerov podatke dostavijo policiji **tudi brez odredbe sodišča**.
4. **Ob vsem navedenem ne gre samo za vprašanje zakonitosti obdelave osebnih podatkov (tako posredovanja kot nadaljnje uporabe osebnih podatkov), ki jo nadzira Pooblaščenec, ki na podlagi pristojnosti tudi izreka sankcije. Zastavlja se tudi vprašanje uporabljivosti tako zbranih dokazov v matičnem – kazenskem postopku. Nemogoče je spregledati ureditev izločanja**

---

⁷ Poročilo se nanaša na zahteve o posredovanju podatkov, ki so bile podane pred sprejemom Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol).

nedovoljenih dokazov, začeni z drugim odstavkom 18. člena ZKP in 83. členom tega zakona. Če gre v takih primerih za dokaze, ki so bili pridobljeni s kršitvijo ustavno varovanih človekovih pravic in temeljnih svoboščin oziroma za dokaze, pridobljene s kršitvijo določb ZKP oziroma za t.i. zastrupljene sadeže, potem sodišče ne bo moglo opreti sodne odločbe na take dokaze.

V. Predlog ukrepov

Na podlagi zgoraj navedene analize stanja in zabeleženih ugotovitev državni nadzornik predlaga naslednje ukrepe:

1. da se z ugotovitvami inšpekcijskega nadzora seznanijo:
  - a. Ministrstvo za notranje zadeve, Direktorat za policijo in druge varnostne naloge, Sektor za pritožbe zoper policijo,
  - b. Ministrstvo za notranje zadeve, Direktorat za policijo in druge varnostne naloge,
  - c. Vrhovno državno tožilstvo RS.
2. da se prejemnikom predlaga izdelava odzivnega poročila s seznamom ukrepov za odpravo ugotovljenih nepravilnosti.

mag. Andrej TOMŠIČ
državni nadzornik za varstvo osebnih podatkov,
namestnik informacijske pooblaščenke

Priloge:

- Priloga 1 - Analiza prejetih podatkov.
- Priloga 2 – Kopije zahtev policije.

Vročiti:

- Ministrstvo za notranje zadeve, Direktorat za policijo in druge varnostne naloge, Sektor za pritožbe, zoper policijo, Štefanova ulica 2, 1501 Ljubljana – priporočeno s povratnico;
- Ministrstvo za notranje zadeve, Direktorat za policijo in druge varnostne naloge, Litostrojska cesta 54, 1501 Ljubljana - priporočeno s povratnico;
- Vrhovno državno tožilstvo RS, Trg OF 13 1000 Ljubljana - priporočeno s povratnico;
- zbirka dokumentarnega gradiva, tu.